

VĚDECKÉ SPISY VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO V BRNĚ

Edice Habilitační a inaugurační spisy, sv. 188

ISSN 1213-418X

Hana Urbášková

EKOLOGICKÁ VESNICE

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

Fakulta architektury
Ateliér výrobních staveb

Ing. arch. Hana Urbášková, Ph.D.

EKOLOGICKÁ VESNICE

ENVIRONMENT-FRIENDLY VILLAGE

ZKRÁCENÁ VERZE HABILITAČNÍ PRÁCE

BRNO 2005

Klíčová slova

alternativa, architektura, ekologie, energie, osídlení, příroda, tradice, územní plánování, regionální plánování, venkov, vesnice, životní prostředí

Key Words

alternative, architecture, ecology, energy, settlement, nature, tradition, land-use planning, regional planning, rural areas, village, environment

Originál práce je uložen v knihovně FA VUT v Brně.

„Územní rozvoj zahrnuje rozhodnutí, která budou mít své účinky v budoucnu a proto je třeba, aby tato rozhodnutí byla efektivní v souvislosti s budoucí nejistotou“.

Program činnosti Výboru pro politiku územního rozvoje OECD na léta 1999-2001

OBSAH

PŘEDSTAVENÍ AUTORA	4
ÚVOD	6
Význam venkovského prostoru v soudobé civilizaci	8
Změna úlohy a funkce venkovského prostoru	9
Územní energetická koncepce	10
Úloha územního plánování v procesu rozvoje venkova	12
Plánování rozvoje ekologické vesnice	14
Ekologické aspekty v urbanismu a architektuře	21
ZÁVĚR	27
ABSTRACT	28
POUŽITÁ LITERATURA	29

PŘEDSTAVENÍ AUTORA

Ing. arch. Hana Urbášková, Ph.D.

Narození:

1948 - 08 -11 v Prostějově

Vzdělání:

1963 - 67 SPŠ stavební v Prostějově, maturita

1967 - 73 VUT FAST Brno, obor architektura

ODBORNÁ ČINNOST:

Projekční a výzkumná činnost:

1973 - 1984 projektová organizace Drupos Brno - ve funkci samostatného projektanta

1984 - 1991 Výzkumný ústav výstavby a architektury, urbanistické pracoviště Brno, ateliér experimentálního projektování - ve funkci vedoucího výzkumného řešitele

Pedagogická činnost:

od roku 1991 - 2000 VUT FA Brno ve funkci odborné asistentky - ústav architektury venkova, nyní vedoucí ateliéru výrobních staveb. Vedení bakalářského, magisterského a doktorského studia, členství v komisi pro obhajobu bakalářských, magisterských a doktorských prací. Členka oborové rady DSP, koordinátor zahraniční spolupráce s TU Kaiserslautern (program Sokrates- Erasmus).

Vědecká příprava:

1988 - Atestace - III. vědeckotechnický kvalifikační stupeň

1989 - Kvalifikační kurz mezinárodní akademie architektury, 25.6.-15.7.1989, Plovdiv, Bulharsko

1989 - Letní univerzita urbanismu SAVARIA 89, "Rozvojové možnosti a limity vesnických sídel" 7.8.-11.8.1989, Maďarsko

1990 - Letní univerzita urbanismu SAVARIA 90, "Problémy rozvoje venkovských sídel" 5.8. - 11.8.1990, Maďarsko

1990 - Atestace - II. vědeckotechnický kvalifikační stupeň

1991 - 1996 Doktorandské studium obor Územní plánování", téma "Ekologická vesnice", VUT FA Brno

1996 - Studijní cesta do Rakouska 23.9.-18.10.1996 (TU FA Graz, Abteilung für Bauökologie)

1999 - obhajoba doktorandské disertační práce „Ekologická vesnice“ a získání vědecké hodnosti Ph.D.

Aktivní účast na výstavách a soutěžích:

- Celostátní přehlídka studentských prací (2.cena "Univerzita v Calabrii"), Brno 1975

- Přehlídka prací Drupos (1.cena "Administrativní budova Drupos Brno", 2.cena "Studnice -ÚS venkovského SÚ s rekreačním využitím"), Brno 1978

- Úkolová akce pro mladé architektky (2.cena "Krajský dům pionýrů a mládeže")

- Bratislava 1983 - soutěžní návrhy "Prestavba sídel vidieckého typu" (1.odměna)

- Brno 1983 - ZENIT, Dům mládeže Vientana - Laos

- Brno, Zlín 1986 - Tvorba jihomoravských architektek

- St.Pölten 1989 - výstava soutěžních návrhů na "Dolnorakouský Zemský sněm"

- Pardubice 1988 - soutěžní návrhy "Centrum Pardubice" (3.cena)

- St.Kiriko 1989 - Návrh struktury vědeckého městečka Plovdiv (2.cena)

- Brno 1989 - Přehlídka architektonických prací (svaz architektů)

Publikační činnost:

a) výzkumné práce:

- Urbášková,H. a kol.: Experimentální ověření systémových metod a prognózy vybraného území SÚ v olomoucké SRA , Brno, VÚVA 1985

- Urbášková,H. a kol.: Analýza extenzivního růstu zastavěného území sídelního útvaru Pardubice v období poválečného rozvoje, Brno, VÚVA 1988
 - Urbášková,H. a kol.: Studie úkolu "Rozvoj sídel venkovského typu", VÚVA Brno 1990
 - Urbášková,H., Příleský,M.: Hypotéza řešení hlavních směrů rozvoje venkovských sídel, VÚVA Brno 1990
 - Urbášková,H. a kol.: Dosavadní vývoj a vývojové tendence venkovských sídel, VÚVA Brno 1990
 - Urbášková,H. a Pazderová,M.: Socioekonomické předpoklady rozvoje venkovských sídel, VÚVA Brno 1990
 - Urbášková,H.: "Kulturwerte der ländlichen Siedlungen", VÚVA Brno 1991
 - Schmeidler,K.,Urbášková,H.: Studie koncepce urbanistického a architektonického řádu vesnice, VHČ 700614 VUT Brno FA 1992
 - Schmeidler,K.,Urbášková,H.: Experimentální ověření postupu a metod pro vyjádření kulturní úrovně venkovských sídel na vybraných reprezentantech, VHČ 700614 VUT Brno FA 1992
- b) články ve sbornících z odborných seminářů a konferencí na mezinárodní úrovni:**
- Urbášková,H.a kol.: Structures of the Research Centres of the science-city of Plovdiv In: JOURNAL IAA 3/90
 - Urbášková,H.: "Denkwürdigkeiten der ländlichen Siedlungen", Sborník SAVARIA 90 "Regionale Entwicklung in Östeuropa der offenen Grenzen", Budapest 1991
 - Urbášková: "Kulturwerte der ländlichen Siedlungen in grenznahen Gebieten Südmahrens", Ročenka "Mitteilungen des Arbeitskreises für neue Methoden in der Regionalforschung", Graz 1993
 - Urbášková,H. a kol.: "Training at the Faculty of Architecture, College of Technology in Brno, and Reality", Sborník mezinárodní konference AEEA 14.Forum "Architekten Ausbildung und Realität", Weimar 1995
 - Urbášková,H.: "Scientific, Research and Pedagogical Cooperation with the University of Kaiserslautern, Germany, in the Field Regional Planning, Urbanism, Landscape Systems and Rural Renewal, Sborník WORKSHOP '96 VUT a ČVUT 1996
 - Urbášková,H.: „Ekologické bydlení na vesnici“, Sborník XI. Mezinárodní vědecká konference 18.-20.října 1999, VUT FAST Brno 1999
 - Urbášková,H.: „Architektura nových staveb na venkově“, Sborník konference „Urbanistické, architektonické a technické aspekty obnova vidieka II.“ Bratislava November 2002, ISBN 80-227-1810-6

Odborný garant mezinárodních seminářů ve spolupráci s TU FA Kaiserslautern :

- "Vesnice má budoucnost", VUT FA, ústav architektury venkova, Brno, květen 1993
- "Venkovské bydlení" Praha, červen 1994 v rámci veletrhu bydlení Habitat
- Mezinárodní studentský Workshop – Kobyly, říjen 1995
- "Stavba pro venkov" v rámci výstavy FOR ARCH - Jižní Čechy (1995 - 2000)
- Konference 3.-4.října 1996, Milovy u Sněžného, okres Žďár nad Sázavou
- „Uherské hradiště“ 2001, sborník ISBN– 80-214-1880-X
- „Ekologická vesnice – Hostětín“, grant FRVŠ 2002, Sborník VUT FA Brno 2002, SKRIPTUM ISBN– 80-124-2343-9
- „Rozvojový projekt pro mikroregion Toulouvcovy Maštale“, grant FRVŠ 2003, Sborník VUT FA Brno 2003, ISBN– 80-214-2637-3

Tvůrčí činnost:

- Výukový videofilm architektura zemědělských staveb (FRVŠ 2002)
- Výukový videofilm „Architektura ekologických výrobních staveb v krajině“ (FRVŠ 2003)
- Územní plány a urbanistické studie pro obce (Řícmanice, Drásov, Deblín, Všechnovice, Skalička, Babice n./Svitavou, Bílovice n./Svitavou) a Město Brno (Maloměřice, Chrlice, Zábrdovice, Bohunice - Starý Lískovec, Sadová-Královo Pole)

ÚVOD

V době, kdy se z kočovných lovců začínali stávat zemědělci, vznikala i první lidská sídla. Důležitým faktorem pro výběr místa byly dobré podmínky pro zemědělství (úrodná půda, dostupnost vody) a potřeba zajištění jejich bezpečnosti.

Venkovská sídla jsou tedy základem lidského osídlení. Jejich vývoj byl ovlivňován rozdílným charakterem místa a rozdílnými topografickými, klimatickými, ekonomickými a historickými podmínkami. Česká republika je územím, jehož osídlování začalo již v dávném pravěku a jehož dnešní hustá síť měst a vesnic je významnou součástí hmotného životního prostředí.

Současný vývoj venkovských sídel je ovlivňován nejen místními podmínkami České republiky, nýbrž i podmínkami osídlení celých oblastí, zemí a kontinentů v kontextu jejich celkového společenského a ekonomického vývoje. Obyvateli venkovských sídel byli v minulosti převážně zemědělci, kteří svou prací ovlivňovali vývoj krajiny, na jejíž životaschopnosti byli závislí. Tyto dlouhotrvající vazby zformovaly venkovský životní styl a způsob myšlení, který se po dlouhá staletí neměnil.

Koncem minulého století začaly ve venkovském prostoru probíhat zásadní změny. Změnila se organizace a technika zemědělské výroby, zvýšila se mobilita venkovských obyvatel a dostupnost informací, což přispělo ke zvýšení atraktivity venkova nejen po stránce hospodářské, ale i duchovní a kulturní. Zároveň však tyto změny vedly k výraznějšímu rozvoji nezemědělských funkcí, k vytváření nových vzájemných vztahů, nového způsobu myšlení i chování venkovských obyvatel, ke ztrátě přímého vztahu k půdě a ke ztrátě kontaktu s přírodou. Mnohé problémy současnosti se výrazněji projeví na venkově především v zemědělství a lesním hospodářství jako odvětvích nejbližších přírodě. Venkovské osídlení a zemědělství se stalo seismografem vývoje, který musí být korigován.

Řešení problémů sídel vyžaduje environmentální pohled na osídlení a na celé naše hmotné prostředí. Environmentální pohled představuje nejvyšší stupeň možné komplexnosti, tj. takový, kdy se při řešení rozvoje venkovských sídel sledují veškeré aspekty konání lidské společnosti jako nedílné součásti přírodních ekosystémů, jejichž dynamická rovnováha je zabezpečována na rozdíl od umělého prostředí samočinnými regulačními procesy. V těchto souvislostech je třeba co nejvíce znalostí o dlouhodobých důsledcích zásahů lidské činnosti do přírodních procesů, které se negativně projevují nejen v lokálním, ale i v globálním měřítku.

Formování hmotného prostředí s ohledem na široké souvislosti přírodních jevů v prostoru i v čase se nezbytně promítne i do řešení urbanistických a architektonických úkolů. Při řešení těchto úkolů bude potřeba přeměna lidských sídel na „ekologická (environmentální) sídla“, která budou vytvářet s přírodou určitou symbiózu pomocí nových uzavřených biotechnologií a pomocí ekologického myšlení budou vytvářet pouze produkty zpracovatelné celkovým ekosystémem.

Je zřejmě nesporné, že tento přístup bude nejdříve aplikován ve venkovském osídlení, protože uplatňování principu trvale udržitelného rozvoje a propojení zemědělství s ochranou životního prostředí má pro venkov jako nositele přírodních zdrojů rozhodující význam a je pro něj novou perspektivou.

Pro dosažení tohoto výsledku bude zapotřebí vypracovat integrovaný ekologický plán, který povede ke sladění cílů hospodářské, sociální a ekologické politiky a jejich propojení se zájmy venkovských obcí v tradičně územně uceleném zájmovém prostoru při zachování svébytnosti jednotlivých obcí.

V České republice zatím ještě neexistuje společenská poptávka po „ekologickém plánování“ a nefunguje systém státních subvencí ekologicky úsporných řešení. Přesto existuje řada podpurných projektů pro realizaci environmentálního rozvoje venkova, o které mají obce obrovský zájem.

Vlády států EU vynakládají nemalé prostředky na systémy vzdělávání zaměřené na environmentální, trvale udržitelný rozvoj, který je chápán v dokumentech EU jako celkový

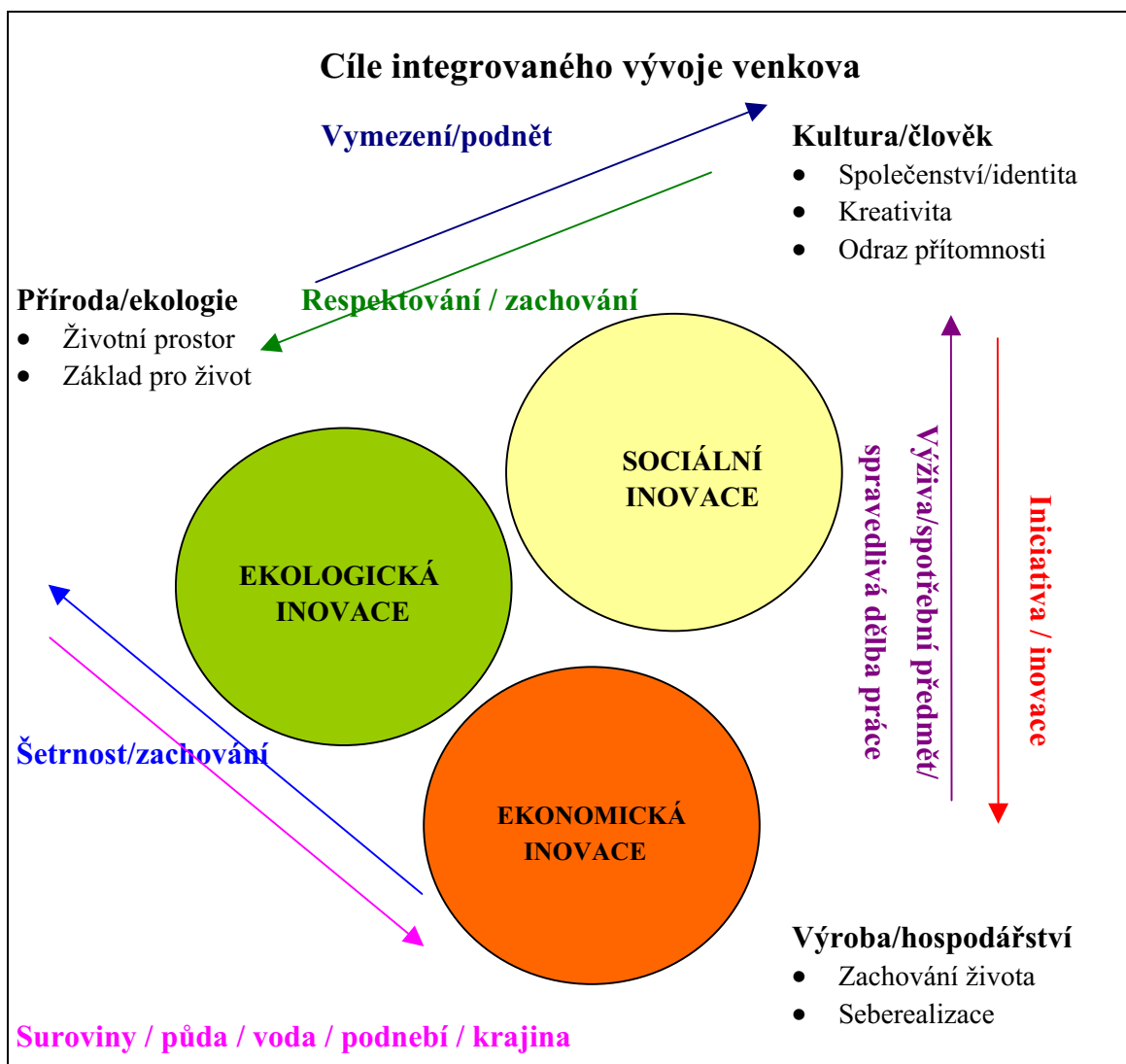
harmonický sociální, ekonomický a ekologický rozvoj, který uspokojuje potřeby přítomnosti, aniž by ohrožoval uspokojení potřeb budoucnosti [28]. Technické univerzity s výzkumnými pracovišti sehrávají v tomto systému významnou roli.

Již v prohlášení Evropské urbanistické charty přijaté Stálou konferencí místních a regionálních správ Evropy (CLRAE) Rady Evropy ve Štrasburku 1992 a v prohlášení Evropské charty pro solární energii v architektuře a urbanismu v Berlíně 1996 se uvádí, že bude nutné změnit existující trendy ve výuce a výchově a že příprava a další vzdělávání architektů a inženýrů musí být orientovány na budoucí potřeby a měly by se odehrávat uvnitř vzájemně provázaných systémů na různých úrovních s využitím nových možností, které přináší média [25].

Je proto nutné, aby studenti architektury, jako významní tvůrci prostředí, byli systematicky informováni o stavu vývoje technologií umožňujících ekologické řešení urbanistických a architektonických úloh.

Poznámka:

Pro habilitační práci jsem zvolila název „Ekologická vesnice“, přičemž pojem „ekologický“ je chápán ve smyslu „zabývající se vlivem vnějšího prostředí na společenský život“, což odpovídá obecnému chápání významu tohoto slova v České republice. Přesněji by takto založený rozvoj sídelních útvarů vystihoval pojem „environmentální“, který jsem použila v anglickém podtitulu (Environment-Friendly Village).

Zdroj: Schwarz, Th. a kol.: *Aufstand oder aufbruch*, Graz 1996 [14]

VÝZNAM VENKOVSKÉHO PROSTORU V SOUDOBÉ CIVILIZACI

Již v roce 1987 se v dokumentu nazvaném Brundtland Report konstatovalo, že ekonomický rozvoj a rostoucí populace vyžadují změny v průmyslových, zemědělských a energetických systémech. Agenda 21 formulovala na vrcholné schůzce v roce 1992 nutnost orientovat se na „trvale udržitelný rozvoj“, jehož hlavní zásadou je dlouhodobá kompatibilita ekonomických, sociálních a environmentálních cílů se zřetelem ke kvalitě lidského života. Rozvoj, který uspokojí potřeby současné generace, nezkomplikuje příležitosti generací příštích a neohroží životaschopnost přirozených environmentálních a sociálních systémů [8].

Tyto interakce vyžadují, aby environmentální uvažování bylo součástí ekonomické politiky, která vzhledem k ekonomické integraci nemůže být sledována pouze z domácí perspektivy, ale z úrovně regionální i globální.

Ochrana životního prostředí, jinými slovy ochrana a zachování přirozených základů života, je dnes natolik aktuálním problémem, že se současná politická diskuse EU soustřeďuje na "ekologickou politiku" [8].

Mezi nejdůležitější cíle ekologické politiky patří:

- ochrana a zachování života a zdraví člověka jako nejvyšší cíl veškerého státního konání,
- ochrana a zachování existence fauny, flóry a všech ekosystémů jako přirozeného existenčního základu člověka a ochrana ovzduší, půdy, vody a klimatu jako přirozených zdrojů exploatačních nároků člověka,
- ochrana a zachování hmotných statků jako kulturních a ekonomických hodnot pro jednotlivce i pro společnost.

Současná nová poptávka společnosti je po **zdraví**. (Pojem zdraví je chápán jako pocit pohody, jako výsledek vzájemného vyváženého působení psychosomatických faktorů a vlivů přírodního a společenského prostředí.) Je zřejmé, že tato poptávka je směřována na venkov a pro zemědělské podniky to bude opěrný sloup jejich příjmů. Zemědělec současnosti se stává producentem „zdraví“ (zdravého života):

- výrobcem a prodejcem bio-potravin,
- výrobcem a zpracovatelem alternativních zdrojů energie (vítr, voda, slunce),
- výrobcem surovin pro výrobu energie,
- odstraňovatelem odpadů,
- pečovatelem a tvůrcem kulturní krajiny,
- ochráncem přírody a přírodních zdrojů (vody, půdy, ovzduší),
- provozovatelem tzv. šetrného turismu, agroturistiky a bio-lázeňství,
- ochráncem a dodavatelem selské kultury.

Inovace informačních a telekomunikačních technologií ovlivní sociální změny a budoucí strukturu venkovského prostoru včetně používání dopravního systému. Zlepšení mobility a regionální dostupnosti včetně propojení s transevropskými sítěmi a dopravními centry (železnic, dálnic, splavných vodních cest a přístavů, letišť nebo víceúčelových center) a rozvíjení přístupu k informacím umožní venkovským regionům se zviditelnit a prohloubit tak jejich spojení s globální ekonomikou.

Se zlepšováním infrastruktury a informačních toků bude intenzivnější spolupráce mezi městem a venkovem, intenzivnější partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem, silnější meziregionální, přeshraniční i nadnárodní spolupráce v oblasti rozvoje zemědělství a lesního hospodářství, v oblasti rozvoje forem vysoce kvalitního a udržitelného turistického ruchu, včetně všech sektorů jako jsou řemesla, obchod, výroba a služby obyvatelstvu. Tím se zvýší i přitažlivost venkovského prostoru pro investory i veřejnost, což přispěje k celkovému ekonomickému rozvoji, který je chápán jako šetrný rozvoj, tj. takový, jaký je daná oblast schopna unést s ohledem na ochranu životního prostředí, ochranu přírodních zdrojů a přírodního i kulturního dědictví.

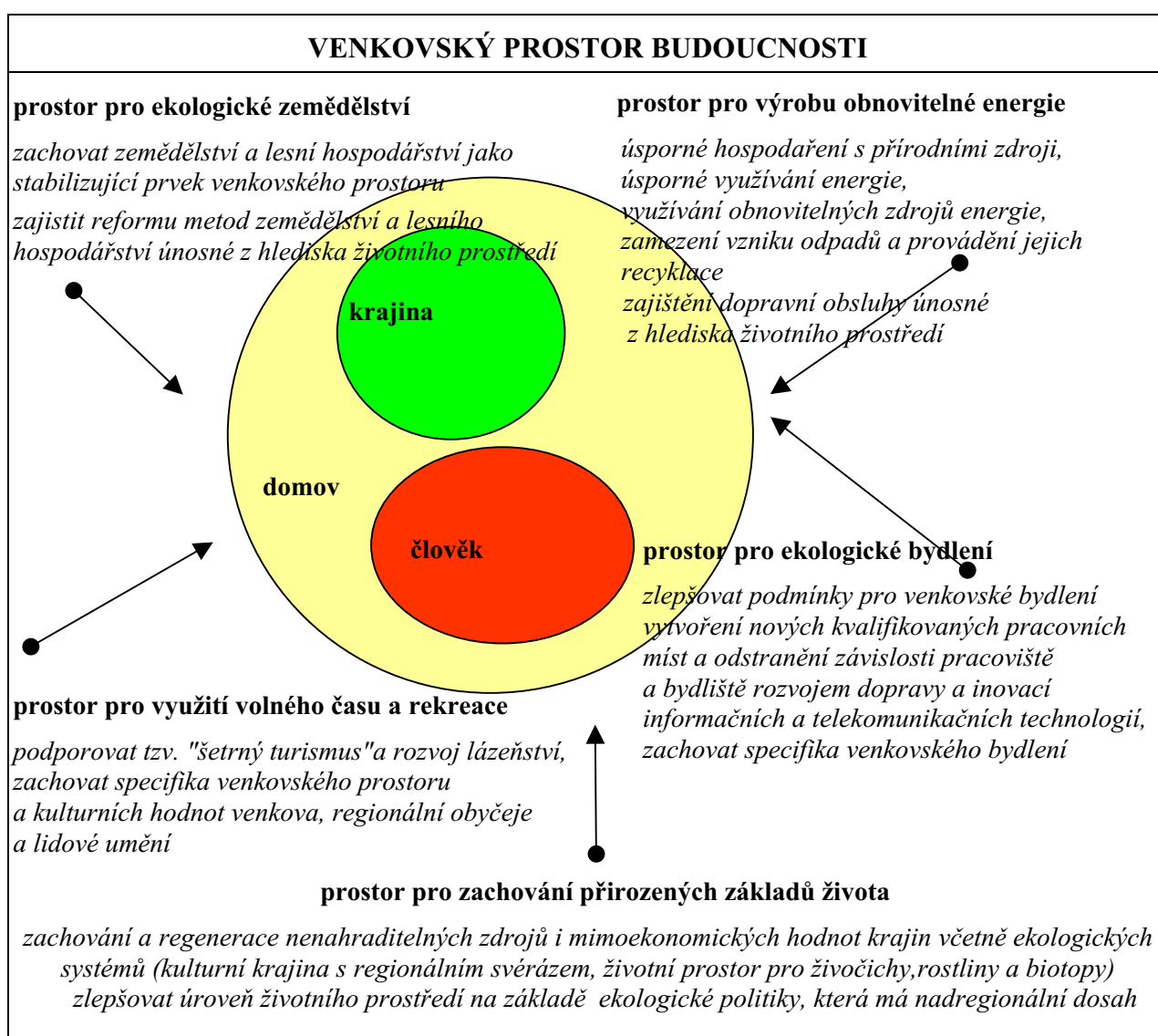
ZMĚNA ÚLOHY A FUNKCE VENKOVSKÉHO PROSTORU

V informační společnosti se mění organizační struktury světa práce a světa hospodářství. Tím se také mění podmínky pro zemědělství, které dávají zemědělcům nové možnosti v podnikání, a tím vytváří nové pracovní příležitosti. Se změnou požadavků společnosti na význam a funkci zemědělského hospodářství se mění i požadavky na venkovský prostor a jeho význam v soudobé civilizaci.

Restrukturalizace průmyslu, transformace zemědělství, nové výrobní technologie, nové formy komunikace, rozvoj aktivit v čase a prostoru povedou k novému způsobu života, myšlení a v postoji k budoucnosti.

Venkovský prostor, se stává nadějným životním prostorem:

- pro zachování přirozených základů života,
- pro ekologické zemědělství,
- prostor pro výrobu obnovitelných energií,
- pro bydlení s nadějnou alternativou pro smysluplný způsob života,
- pro využití volného času a rekreace.

Změna významu venkovského prostoru v soudobé civilizaci vyžaduje nové územní vize.

ÚZEMNÍ ENERGETICKÁ KONCEPCE

Veškerý život na zemi potřebuje pro svoji existenci energii. Počínaje objevením ohně byla historie lidského vývoje ovlivňována způsobem využívání energie a technikou přeměny energie, která tvořila základ hospodářského uspořádání. Kulturní a civilizační vývoj se urychlil využíváním vodní a větrné síly, ale rozhodující změnou pro historii lidského vývoje byl vynález parního stroje, který byl energeticko-technickou revolucí, která zapříčinila odklon od využívání obnovitelných zdrojů energie k neobnovitelným zdrojům energie.

Současná lidská civilizace využívá jako hlavní zdroj energie fosilní paliva, jejichž výroba i spotřeba poškozují životní prostředí takovým způsobem, že je ohrožena existence lidstva i života na naší planetě. Snížení zatížení životního prostředí a zejména snížení emisí CO₂ musí být vzhledem k problémovým okruhům, jako je skleníkový efekt, ozónová díra a jiné, neodkladným cílem ekologické a energetické politiky.

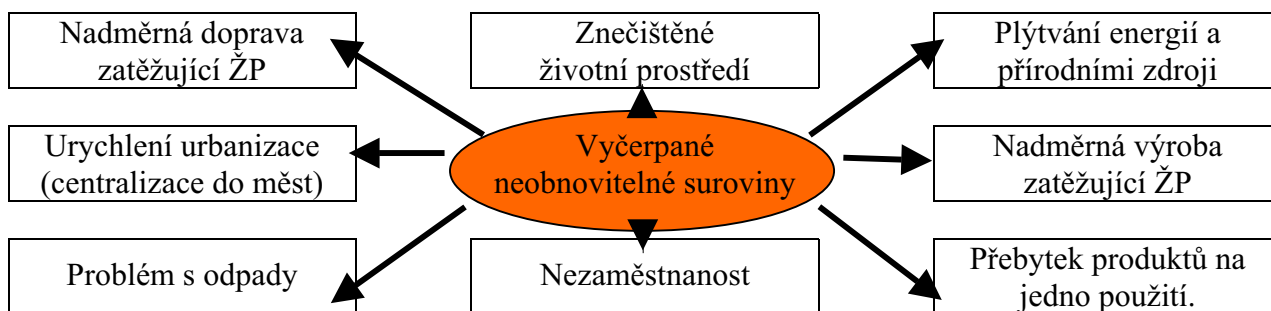
Tato nutnost je stále více naléhavější a nevedou k ní pouze důvody postupného vyčerpávání fosilních zdrojů energie a důvody ochrany životního prostředí, ale i důvody bezpečnosti. Současná energetická infrastruktura vyspělých států je velmi zranitelná a její selhání může ochromit její chod.

Aby bylo možné správně řešit tyto problémy, je nutné vypracovat **územní energetickou koncepci** pro rozvoj nových, trvale udržitelných energetických systémů. Různá úsporná opatření, podpora výrobních programů založených na nízkoenergetických technologiích, které produkují neškodlivé zboží, omezování individuální automobilové dopravy, širší využívání obnovitelných zdrojů a výraznější recyklace jsou prioritní úkoly pro zpracování územní energetické koncepce vedoucí ke snížení spotřeby energie, průmyslového znečištění i množství odpadů.

Cílem územní energetické koncepce je:

- úspora energie
- optimální a účinnější využívání zdrojů energie
- maximální využívání obnovitelných zdrojů energie, které nahradí fosilní zdroje energie.

Důsledky plýtvání energiemi

Cílem 21.století je získávat většinu energie z půdy a sluneční energie [2]. V roce 1994 vypracoval EKOSOLAR studii pro Evropskou unii, kterými kroky by se mohlo dosáhnout do roku 2020 využití obnovitelných zdrojů energie 50% podílu v EU [2] a v roce 1996 byly ve vydání Yearbook of Renewable Energies 1995/96 dokumentovány scénáře, podle nichž by bylo možno v budoucím energetickém systému zajistit 100% zásobování energiemi z obnovitelných zdrojů [2]. Tyto a mnohé jiné scénáře předpokládají pro zavedení úspěšné a bezpečné alternativní energetické strategie - „Energetický mix“ – paralelní zavedení solárně-termické a fotovoltaické technologie, podporované větrnou energií a biomasou, vodní energií a solárním vodíkem. Kombinace různých alternativních energetických zdrojů umožňuje nezávislost na jednom zdroji a představuje obrovský potenciál, který by mohl v budoucnu uspokojit všechny požadavky na potřebu energie. Zavedení globálního alternativního energetického systému má pro lidstvo takový význam, jaký v novověku měly průmyslová revoluce a francouzská revoluce pro vývoj hospodářský a politický. [2]

Vzhledem k tomu, že státy EU z důvodu bezpečnosti i suverenity, chtějí snižovat závislost na dovozu ropy, připravují direktiva strategie alternativních pohonných paliv pro dopravu a podporují programy na alternativní produkci technických plodin pro energetické a průmyslové využití a produkci bioplynu z biologického odpadu.

Do prosince roku 2005 se předpokládá dosažení tržního podílu 2% trhu pohonných hmot a do prosince roku 2010 5,75,%. Cílem pro rok 2010 je dosažení 12% podílu obnovitelných zdrojů na krytí spotřeby energie. [3]

Ve městech s vysokou hustotou obyvatel a rozvinutou zasíťovanou technickou infrastrukturou se energetický koncept zaměřuje především na využívání nejlepších dostupných technologií (BAT – Best Available Technology) [3], které účinněji, šetrněji a čistěji využívají fosilní paliva. Naproti tomu energetický koncept zaměřený na využívání obnovitelných zdrojů energie je nejvýhodnější pro venkovský prostor. To znamená, že v budoucnu převezmou obnovitelné zdroje energie úlohu fosilních zdrojů nejprve na venkově a po jejich vyčerpání i ve městech. Je zapotřebí, aby se iniciativy chopili venkovští podnikatelé, kteří se tím stanou nezávislími na vnějších výrobcích energie. Dobrá územní energetická koncepce znamená obrovský potenciál v hospodářském oživení a v nárůstu pracovních příležitostí a ve svém důsledku i k celkovému zlepšení životních podmínek na venkově.

ÚSPORNÉ ZACHÁZENÍ S PŘÍRODNÍMI ZDROJI

Ovzduší, voda a půda jsou přírodní zdroje nezbytné pro existenci života planety Země. Přes veškeré snahy pokračuje jejich nepřiměřená exploatace, které narušuje rovnováhu přírody. Tyto přírodní zdroje jsou ohroženy i obrovskou produkcí odpadu, která vede ke kontaminaci půdy, znečištění vody a zamořování vzduchu.

Exploatace půdy pro rozvoj měst a dopravy v ČR i ve státech EU nadále poškozují životní prostředí, například úbytkem vysoce kvalitní orné půdy, ničením biotopů a fragmentací ekosystémů. V některých regionech dochází ke zvýšeným územním konfliktům mezi novou bytovou výstavbou, komerční výstavbou, zemědělským využitím a ochranou volných ploch. Na druhé straně existuje řada zdevastovaných nevyužívaných průmyslových lokalit, které je nutno rekultivovat, a zvláště v České republice nevyužívané lokality bývalých areálů JZD s potenciálem zabudovaných inženýrských sítí.

Rozloha půdy se neustále zmenšuje i v důsledku růstu světové populace a v důsledku klimatických změn způsobujících rozšiřování pouští a zatopení přímořských oblastí. Půda bude v blízkém budoucnu velmi cenná a nároky na její potřebu porostou s potřebou pěstování technických energetických plodin.

Zlepšování kvality ovzduší snižováním emisí oxidu siřičitého a zejména snížením emisí kyslíčnicku uhličitého, který je hlavním tvůrcem skleníkového efektu, je dalším naléhavým úkolem ekologické energetické politiky, spolu s řešením problému zajištění dostatku pitné vody.

Je zřejmé, že využívání přírodních zdrojů, které jsou vystaveny tvrdému zákonu omezené dostupnosti, nemůže být libovolné a bezplatné, nýbrž musí být prostřednictvím příslušných úřadů usměrňováno.

Územnímu plánování připadá v tomto procesu důležitý úkol, jehož podstata spočívá v hledání a nalézání jakési "střední cesty" ve smyslu vyvážení a koordinování odlišných nároků a požadavků společenských skupin, podniků nebo jednotlivců na plochy a ve smyslu ochrany přírodních zdrojů dotčeného dílčího prostoru. Největším problémem v tomto úsilí je fakt, že nároky na plochy a přírodní zdroje jsou mnohdy nejen protichůdné, nýbrž často podložené velmi jednostranným nazíráním na realitu.

Konkrétně z toho **pro územní plánování vyplývá požadavek hledat způsoby, které povedou ke sladění cílů hospodářské a ekologické politiky.**

ÚLOHA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ V PROCESU ROZVOJE VENKOVA

Úloha územního plánování se v devadesátých letech zcela změnila. Plánování urbanistického uspořádání sídel, v souladu s předepsanými státními urbanistickými ukazateli, kdy stát byl jediný realizátor „koncepce společenského zájmu“ ztratilo význam. Státní projektové ústavy, které byly státem kontrolovány, zanikly a zpracování územních plánů začali zajišťovat soukromí projektanti.

Ustanovení samosprávných orgánů obcí v roce 1990 si vyžádalo potřebu zpracování územních plánů jako právního nástroje pro regulaci územního rozvoje obce a problematika územního plánování se začala orientovat na regulativy.

Přestože Regulační plán obsahuje právně závazná ustanovení o urbanistickém a stavebním uspořádání, určuje regulace výstavby na pozemku a je hlavním nástrojem pro řízení a koordinaci záměrů v území, jeho účinnost má řadu realizačních problémů:

- územní plán bývá nesrozumitelný pro neobornou veřejnost, která ho pro nepochopení nejuje a blokuje,
- občané se o dění v obci nezajímají a nemají vůli respektovat schválenou územně plánovací dokumentaci,
- občané i obce nemají kapitál, aby mohli ovlivnit územní rozvoj svou vlastní poptávkou a sami se stali realizátory,
- pro poptávku developerů a investorů se zahraničním kapitálem neobsahují regulační plány potřebné garantované informace pro možnosti podnikání, nýbrž jen řadu omezení,
- nositelé veřejných zakázek a investiční činnosti v území neinformují zavčas o svých záměrech v území a nepředkládají své plány rozvoje. Rovněž výrobní sféra své rozvojové plány spíše tají,
- nedostatečná kvalifikovanost urbanisty neumožňuje jeho působení jako koordinátora často protichůdných názorů a požadavků a vede spíše k prosazování vlastních představ územního rozvoje a odmítání dialogu,
- nedostatečná kvalifikovanost pracovníků státní správy a nedostatečná kompetentnost představitelů veřejné správy nenapomáhá k respektování schválené územně plánovací dokumentace a nenapomáhá její realizaci,
- realizace záměrů územně plánovací dokumentace často naráží na nevyjasněné majetkoprávní vztahy, které nejsou v regulačních plánech detailně zkoumány. Rovněž případné finanční vypořádání s dotčenými subjekty není vyjasněno, protože jednak obce nemají dostatek finančních prostředků a dále neexistují jasné finanční předpisy pro jednotlivé případy. Rovněž podíl obce na investičních nákladech (např. při výstavbě komunikací a inženýrských sítí) je problematický. Také právo obce na přednostní odkup pozemků nebo právo na vyvlastnění pozemků je těžko vymahatelné,
- regulační plány jsou zpracovávány pro jednotlivé obce, často bez znalosti sociálně-ekonomických a regionálních vazeb.

Z výše uvedeného vyplývá, že pro účinnost ÚPD se musí na jednáních o územně plánovací dokumentaci vedle občanů, veřejné správy, orgánů státní správy, vlastníků dotčených pozemků a nemovitostí podílet také nositelé veřejných zakázek. Také obec musí mít možnost ovlivňovat územní rozvoj svou vlastní poptávkou, musí mít možnost využívat právo na přednostní odkup pozemků a sama se stát realizátorem.

Regionální politika ČR po vstupu do evropské integrace

Jedním z průvodních znaků evropských států EU je systematická péče o rozvoj regionů. Důraz na implementaci koncepční regionální politiky představuje ve všech členských státech Evropské unie jeden z pilířů, o který se opírá soudobý integrační proces. 1. května 2004 vstoupila ČR do EU a vláda České republiky si je vědoma, že účinná regionální politika musí být chápána jako široký dialog se všemi organizacemi a subjekty, které ovlivňují rozvoj jednotlivých regionů. Nejde pouze

o dialog mezi orgány státní správy a samosprávy, ale i o otevřený přístup ke všem ostatním iniciativám, jejichž cíle se shodují s úsilím vlády vytvořit podmínky pro harmonický rozvoj celé České republiky. V současné době se zpracovává návrh „Strategie regionálního rozvoje České republiky“ pro stanovení zásadních opatření regionální politiky směřujících k vyváženému a harmonickému rozvoji jednotlivých regionů ČR, ke snižování regionálních disparit a k podpoře ekonomického růstu v regionech.

Podstatou sledování regionálních rozdílů je odhalit disproporce, které mají výraznou regionální dimenzi. Rozsah těchto disproporcí je ovlivňován především ekonomickou strukturou, kvalitou technické infrastruktury, polohou území, přírodními podmínkami a v neposlední řadě iniciativou územních orgánů. Rámec pro vymezení regionů se soustředěnou podporou státu je dán § 4 návrhu zákona o podpoře regionálního rozvoje. Pro systém vymezení regionů se soustředěnou podporou státu byly pro období od roku 2001 vymezeny dva základní typy problémových oblastí, jejichž charakter odpovídá praktickým cílům strukturální politiky EU[13]:

a) Strukturálně postižené regiony

oblasti s vysokým zastoupením průmyslu a vysokým stupněm urbanizace, jejichž průmyslová základna prochází výraznou restrukturalizací a poklesem, spojeným s nadprůměrnou nezaměstnaností.

b) Hospodářsky slabé regiony

oblasti charakteristické nízkou životní úrovní, nadprůměrným podílem zaměstnanosti v primárním sektoru, nízkou hustotou osídlení a vesměs také s nadprůměrnou nezaměstnaností; obecně jde o venkovské oblasti s nižším stupněm urbanizace a ekonomického rozvoje, avšak s lepším přírodním prostředím.

Z výše uvedeného vyplývá, že venkovské oblasti jsou hospodářsky slabé regiony a rovněž patří mezi regiony se soustředěnou podporou státu. Podkladem pro zadání programu regionálního rozvoje (legislativní podpora v zákoně č.128/2000 Sb.§ 84, zákon č.129/2000 Sb. §3) je přijatá strategie rozvoje na kterémkoliv stupni veřejné správy.[4]

Strategická role prostorového plánování v procesu rozvoje venkovského prostoru

Obecně platí, že ekologie a hospodářství jsou z hlediska územního uspořádání rovnocenné faktory základního společensko-politického úkolu každé seriózní společnosti, kterým je vytvoření a ochrana přirozených podmínek života. Stejně tak platí, že tyto dva faktory nejsou vůči sobě navzájem v harmonickém vztahu a že tento vztah musí být neustále koordinován a to zejména a především prostřednictvím územního plánování.

Územní plánování v etapě globalizace, privatizace a regionalizace bude plnit úlohu **moderátora** mezi vztahy napětí, kontroverzí a kompetenčními spory v rámci dekoncentrace pravomocí mezi státem, regionem, obcí při rostoucích kompetencích EU a zároveň plnit úlohu arbitra při řešení konfliktů vzniklých v důsledku rozdílných zájmů státní, komunální a soukromé sféry a dlouhodobých celospolečenských zájmů ekologických.

Rozvoj venkovského prostoru bude nutno usměřňovat a řídit jako jiné oblasti hospodářství, vyznačující se rovnováhou mezi zásahy a řízením ze strany státu a svobodou v rámci zákonů. Urbanistický rozvoj venkovských sídel by měl být řízen formou prostorového plánování.

Prostorové plánování je obor, zaměřený na tvorbu zásad rozvoje nebo ochrany národního, regionálního nebo sídelního prostoru v širších souvislostech a vzájemných vazbách mezi společenskými, fyzickými, ekonomickými a sociálními aspekty rozvoje a hledisky ochrany životního prostředí. [12]

Oblast prostorového plánování se musí zaměřit na:

- vypracování moderních metod pro analýzu nových prostorových potřeb území s ohledem na omezený potenciál zdrojů,
- vypracování prostorové koncepce vývoje osídlení a pracovních sil z hlediska nových technologických potřeb,

- vypracování kritérií pro vyhodnocovací závěry při řešení prostorových konfliktů.

Nové chápání prostorového plánování musí být charakterizováno dynamikou, otevřeností a schopností překračovat dosud nedotknutelné hranice uvnitř jednotlivých států a dokonce mezi nimi. Z toho důvodu bude na národní plánování kladen požadavek mezinárodní spolupráce, vypracování národních koncepcí územního rozvoje, schopnost vytváření směrnic evropského významu pro územní plánování [5].

Územní plánování na evropské úrovni není jednotné a nepředpokládá se celoevropské sladění, protože územní plánování na evropské úrovni nemůže splňovat všechny podmínky územního plánování na národní úrovni. Přesto je nutné vytvářet směrnice evropského významu pro územní plánování, které musí fungovat jako platforma různých systémů územního plánování na národní úrovni, kde jsou požadavky územního plánování EU modifikovány národními programy ovlivňujícími územní plánování (správní podmínky, legální rámec, územní a sídelní struktury a stávající systém plánování atd) [5].

Prostorové plánování musí založit nové vztahy mezi územním plánováním a novými informačními a komunikačními technologiemi, musí reagovat na změny způsobu života, na růst významu techniky v denním životě a zlepšovat své postupy a zdokonalovat a zrychlovat výstupy svých prací. Nový prostorový plán bude představovat expertní systém průběžně monitorující prostorová, územní a komerční rizika a zároveň předkládající možnosti a alternativy řídicím pracovníkům. Tyto požadavky znamenají hledání nového obsahu, novou metodiku i reorganizaci vzdělávání územních plánovačů, kteří se musí stát také zprostředkovateli a informačními managery. Výuka územních plánovačů musí být proto založena na počítačové práci a víceoborovém studiu (např. spojení ekonomických, ekologických, geografických a sociologických oborů se stavebně konstrukčním vzdělání). Podstatnou podmínkou je přitom konzistentnost územně plánovací praxe a územního rozhodování [4].

PLÁNOVÁNÍ ROZVOJE EKOLOGICKÉ (ENVIRONMENTÁLNÍ) VESNICE

Má – li výsledek rozvoje obce vést k trvale udržitelnému rozvoji, musí být jeho výsledkem ekologická vesnice, jejíž rozvoj bude usměrňován ekologickým plánem, který vznikne z naléhavé potřeby každé vesnice zajistit si vlastní budoucnost.

Ekologický plán obce musí respektovat dlouhodobý, strategický rozměr daný prostorovým plánem zpracovaným na národní, regionální nebo oblastní úrovni, ale přitom je zaměřen i na místní momentální a krátkodobé požadavky obyvatel vesnice na řešení problémů spojených s nejdůležitějšími stránkami jejich života.

Ekologické plánování je chápáno jako veřejnoprávní aktivita založená na demokraticky vedeném dialogu, který představuje konsensus přijatelný pro většinu obyvatel. Tím se ekologický plán stává nejúčinnějším prostředkem postupného naplňování strategie rozvoje ekologické vesnice.

Ekologické plánování je odlišné od fyzického (územního) plánování a netýká se pouze fyzických, urbanistických a architektonických forem rozvoje. Jedná se o formu vytvoření zásad pro rozvoj venkovského prostoru a o vzájemné vztahy mezi fyzickými, ekonomickými a sociálními aspekty rozvoje a hledisky životního prostředí.

Ekologický plán není vytvořen jako direktivní právně závazný dokument, ale má charakter neformálního nástroje. To znamená, že vzniká a je používán podle aktuální potřeby praxe a je zaváděn zpravidla obecně závaznou vyhláškou. Protože není svázán s legislativně předepsanými lhůtami projednávání, může mít rychlejší vývoj a operační využití.

Ekologický plán je řešen formou písemných dokumentů obsahujících jednotlivé podněty s grafickými přílohami. Jednotlivé podněty, které mají mít charakter závazný, mohou být zakotveny jako změny Územního plánu, jako veřejně prospěšné stavby nebo realizovány jako program obnovy vesnice, SAPARD apod. Aby měl dokument podporu široké veřejnosti, musí být

jasný a srozumitelný. Čím dříve je široká veřejnost do ekologického plánování zapojena, tím dříve se prolínají zkušenosti odborné se znalostmi místních obyvatel a tím dříve lze stanovit všeobecně akceptovatelnou koncepci a zvýší se naděje na cílově orientovanou realizaci.

Hlavním úkolem ekologického plánování je:

- stanovit zásady trvale udržitelného rozvoje území v souladu se zákonem a předpisy,
- podporovat interakci a spolupráci také s laickými účastníky územního rozvoje a uživateli území,
- dávat impulsy k inovačním změnám,
- ukázat výhody pro všechny zainteresované strany (investory, obyvatele, majitele pozemků, činitele odpovědné za ochranu životního prostředí, za sociální politiku a širokou veřejnost),
- vytvořit nutnou protiváhu funkce trhu s pozemky a nemovitostmi.

Ekologické plánování lze aplikovat v území na všech úrovních správy, tj. místní (jednotlivé obce), oblastní (mikroregiony) i v nadnárodním měřítku EU (euroregiony). Je ve vlastním zájmu venkovských obcí, aby se seznámily s ekologickým plánováním a osvojily si principy ekologického rozvoje. Při tom je vhodné spojovat své síly a prostředky s dalšími obcemi v přirozených spádových územích (mikroregionech, či euroregionech).

Integrovaný ekologický plán, či integrovaný Ekoprojekt, neřeší jednotlivosti, ale propojení a provázání zájmů a záměrů akcí a aktivit venkovských obcí v územně uceleném zájmovém prostoru jako celku (ekonomickou a sociální stabilitu, stabilitu hlavních složek životního prostředí, rozvoj občanských iniciativ na základě tradic a kulturního dědictví apod.) a má větší šanci v dosažení žádoucích změn, tj. od záměru až po jeho úplnou realizaci.

Aby mohly být cíle a úkoly ekologického plánování rozvoje venkova splněny, je zapotřebí uspořádat plánovací proces tak, aby jednotlivé prvky systému byly vzájemně propojeny a umožňovaly v jednotlivých fázích plánování zpětnou vazbu s předešlými plánovacími kroky.

EKOLOGICKÝ PLÁN ROZVOJE VESNICE

Ekologický plán stanoví koncepci ekologického rozvoje obce, která vychází z jejího sociálně-ekonomického, ekologického, energetického a architektonicko - urbanistického potenciálu.

Sociálně - ekonomický program navrhuje sociální a hospodářský rozvoj obce a jeho vazby na sídelní síť. Hlavní cíle koncepce rozvoje spočívají v zachování svébytnosti obce a jeho významu v regionu, hledání výstižné identity obce a nalezení nadřazeného sloganu pro rozvoj obce odvozeného z "genia loci", vytváření pracovních příležitostí v místě.

Ekologický program navrhuje doporučení pro zdravé životní prostředí sídla a navazujícího krajinného prostředí. Pozornost je věnována krajinným ekologickým požadavkům (klimatické faktory, přírodní zdroje) a hygienickým požadavkům (hygiena ovzduší, vody, půdy, ochrana před hlukem a imisemi). Koncepce ekologického rozvoje venkovských sídel a venkovské krajiny spočívá v podpoře krajinytvorné úlohy zemědělství .

Energetický program navrhuje různá úsporná opatření na spotřebu energie a možnosti účinnějšího využívání zdrojů energie, možnosti využívání obnovitelných zdrojů energie, podporuje vznik výrobních programů s nízkoenergetickými technologiemi produkujících neškodlivé zboží, navrhuje možnosti omezování individuální automobilové dopravy.

Urbanisticko - architektonický program navrhuje rozvoj sídla z hlediska jednotlivých funkčních složek a jejich vzájemných vazeb uvnitř sídla, ale i z hlediska jejich vazeb na sídelní strukturu. Navrhuje řešení problémů, které vznikly ve vnitřní urbanisticko - architektonické struktuře, ale i ty, které vznikly ve vazbě na vnější vztahy. Hlavní zásady architektonicko - urbanistického programu spočívají v přizpůsobení stavebních postupů přírodnímu režimu, obrazu krajiny a charakteru daného místa, odstranění provozních, hygienických a architektonických závad a dořešení obrazu sídla, přičemž centrum obce má vytvořit "identifikační bod" pro vesnické společenství.

Koncepce ekologického plánování rozvoje obce, jejímž cílem je trvale udržitelný rozvoj, je tvořena součtem všech čtyř programů (sociálně – ekonomického, ekologického, energetického i urbanisticko – architektonického) a rozvoj jednoho programu nemůže být na úkor jiného.

To znamená, že ekonomický rozvoj nemůže vést ke ztrátám v oblasti životního prostředí, ale zároveň při výběru konceptů ekologického, energetického a urbanisticko – architektonického programu a výběru opatření pro zlepšení životního prostředí nelze opomíjet ekonomickou efektivnost.

Integrující prostorové plánování

na nadnárodní, národní, regionální nebo oblastní úrovni
vytváří dlouhodobý, strategický rozměr a stanovuje parametry definující kontext nebo rámec
pro nižší úroveň správy

trvale udržitelný rozvoj venkovského prostoru

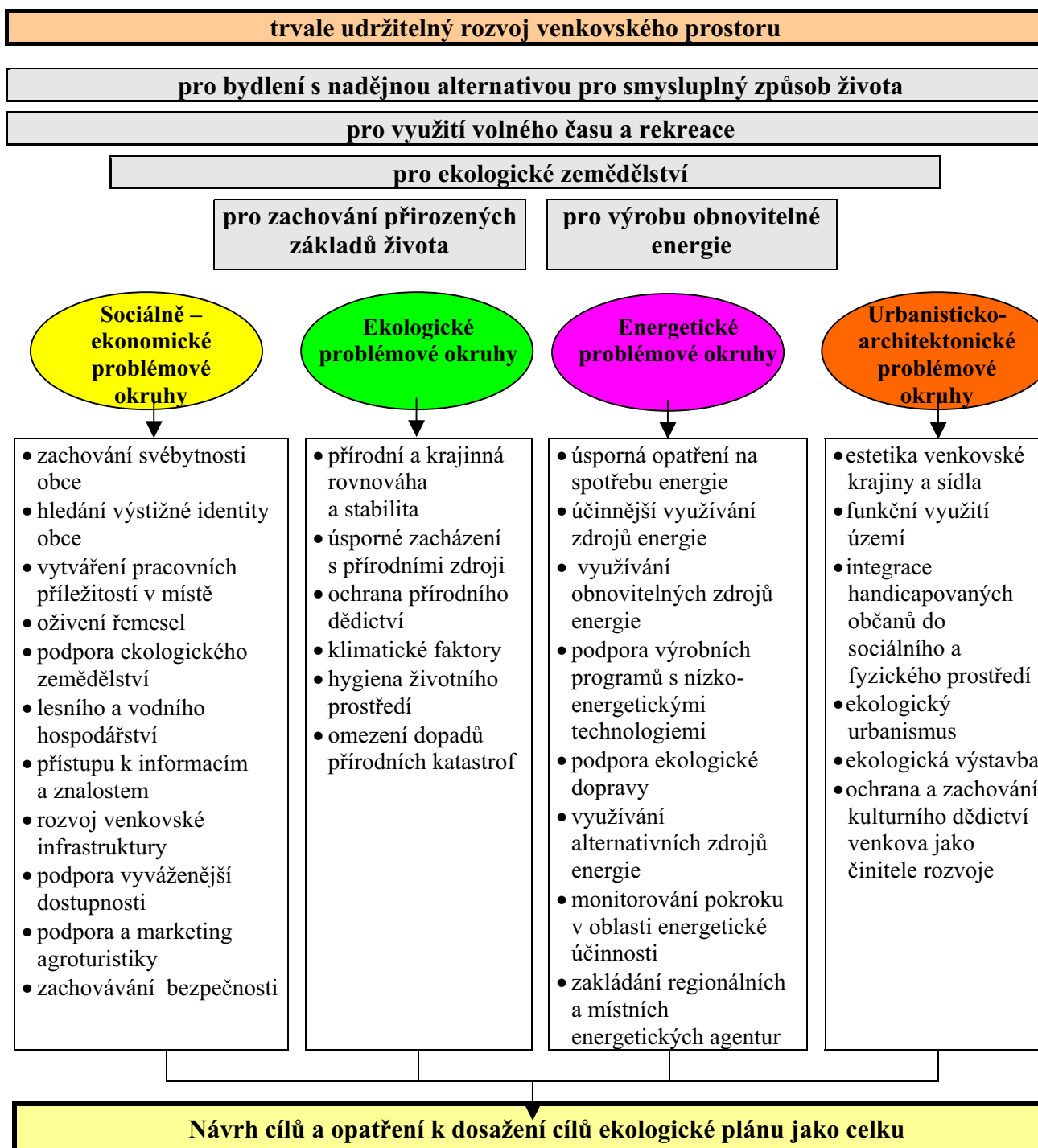
- pro zachování přirozených základů života,
- pro ekologické zemědělství
- prostor pro výrobu obnovitelné energie
- pro bydlení s nadějnou alternativou pro smysluplný způsob života
- pro využití volného času a rekreace

Rozvojová ekologická strategie obce je trvalý a kontinuální proces postupného ověřování reálného obsahu společných rozvojových zájmů obyvatel celého regionu, otevírající proces koexistence systému strategického plánování a plánování územního. Dokument procesu rozvoje musí být adaptabilní na vnější podmínky a neodhadnutelné vlivy.

Ekologické plánování musí vycházet ze strategického plánu, který obsahuje jasně formulovaný cíl a jasnou vizi s ohledem na dimenzi času. Počátkem roku 2000 vznikl v Radě vlády pro sociální a ekonomickou strategii plán zpracování ideového materiálu „Vize rozvoje České republiky do roku 2015,“ který umožní vyjádřit novou prostorovou tvář společnosti.

Problémové okruhy ekologického plánování jsou uvedeny v následující tabulce.

PROBLÉMOVÉ OKRUHY EKOLOGICKÉHO PLÁNOVÁNÍ

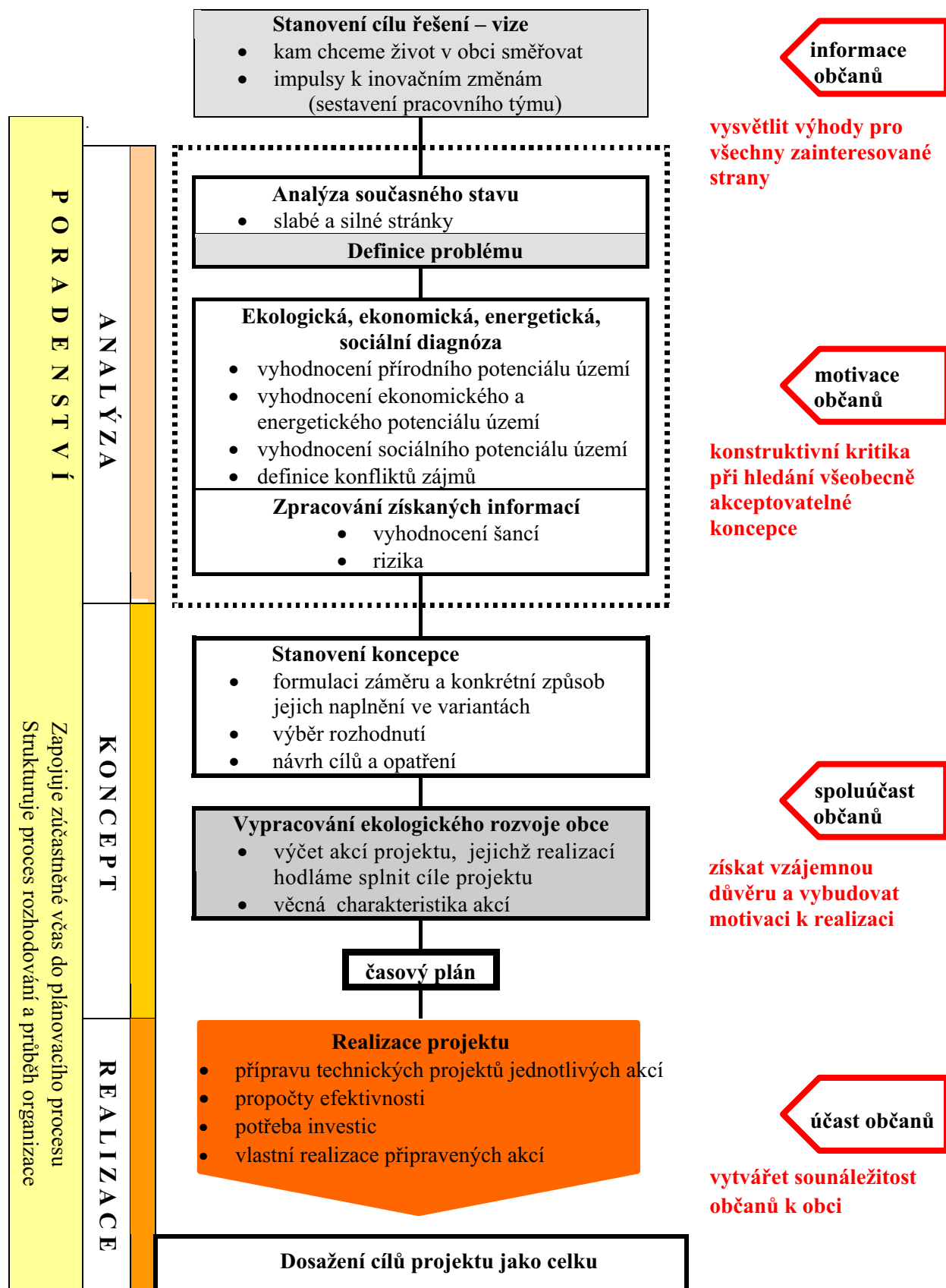

Spoluúčast s občany při plánování a realizaci ekologických plánů.

Proces zpracování a realizace ekologického plánu může být úspěšný jen tehdy, když se na jeho vzniku budou podílet již od počátku místní obyvatelé. Účast veřejnosti již při analýze, definování problémů, při formulaci záměru a návrhu opatření se sice neobejde bez kontroverzní diskuse, ale současně umožní odborníkům porozumět místním obyvatelům a sladit odbornou znalost s místními zkušenostmi. Během této počáteční fáze je nutno získat vzájemnou důvěru a vybudovat motivaci a akceptovatelnost změn.

Obecný metodický postup při zpracování ekologických plánů se skládá z kroků, které jsou uvedeny v následujícím schématu.

**Obecný metodický postup při plánování a realizaci ekologických plánů
a spoluúčast s občany – schéma**

Pomocí odborné kompetence urbanistů, architektů a ostatních technických odborníků (ekologů, sociologů, ekonomů atd.) a partnerské spolupráce je možno sjednotit různé vedle sebe izolované

existující aktivity a iniciativy. Motivace zúčastněných na plánovaných změnách změní jejich počáteční odpor na konstruktivní kritiku při hledání všeobecně akceptovatelné koncepce.

Je potřebné vysvětlit výhody pro všechny zainteresované strany, propojit a provázat zájmy jak investorů, místních obyvatel, majitelů pozemků a nemovitostí a obecního zastupitelstva, tak i činitelů odpovědných za ochranu životního prostředí, za sociální politiku a pod. Vedle občanů, veřejné správy a orgánů státní správy, se na „Ekologickém plánu“ musí podílet také nositelé veřejných zakázek, kteří musí informovat o svých záměrech v území a mohou se sami stát realizátorem akcí, které plní cíle ekologického plánu integrujícího všechny oblasti života ve venkovském prostoru. Plánování ekologické vesnice zahrnuje rozhodnutí, která budou mít své účinky v budoucnu a proto je třeba, aby tato rozhodnutí byla pro všechny zainteresované strany efektivní nejen v současnosti, ale i v budoucnu.

Kromě lidského faktoru je důležitým faktorem úspěchu čas potřebný k procesu změn. Změny nelze realizovat naráz, ale musí být rozděleny do malých kroků, aby na konci každého kroku byla možná korekce. Změny je nutno obezřetně plánovat, zavádět s podporou externích poradců a upevnit intenzivní účastí dotčených.

Financování „Ekologického plánu“ předpokládá finanční spoluúčast obce a vícezdrojové financování. Jednotlivé kroky vedoucí k dosažení cílů ekologického plánu jako celku lze financovat z jiných akcí, např. z programu obnovy vesnice či integrovaných projektů venkovských mikroregionů, z jiných státních fondů či ministerstev nebo spolufinancováním ze zahraničních fondů (např. SAPARD, strukturální fondy EU atd.)

Návrh cílů a opatření má naději na uspokojivou realizaci, pokud

- se vypracuje ve spolupráci s co možná největším počtem zainteresovaných skupin,
- se naplánuje v čase potřebném k provedení změn,
- má podporu široké veřejnosti,
- má zajištěno financování.

Následující schéma je názorným příkladem stávajících problémů strukturálně slabého fiktivního venkovského regionu v úrodné, dříve velmi produktivní oblasti se zajímavou krajinou s lesy, kde došlo ke značnému utlumení zemědělské výroby, ale se snahou místních obyvatel problémy řešit.

Slabé stránky - nepříznivý vývoj počtu a stáří obyvatel, nedostatek pracovních příležitostí, dopravní nedostupnost pro těžkou nákladní dopravu, nevyužití původní a v havarijním stavu se nacházející zemědělské areály JZD, nezáměr investorů investovat do tohoto území atd.

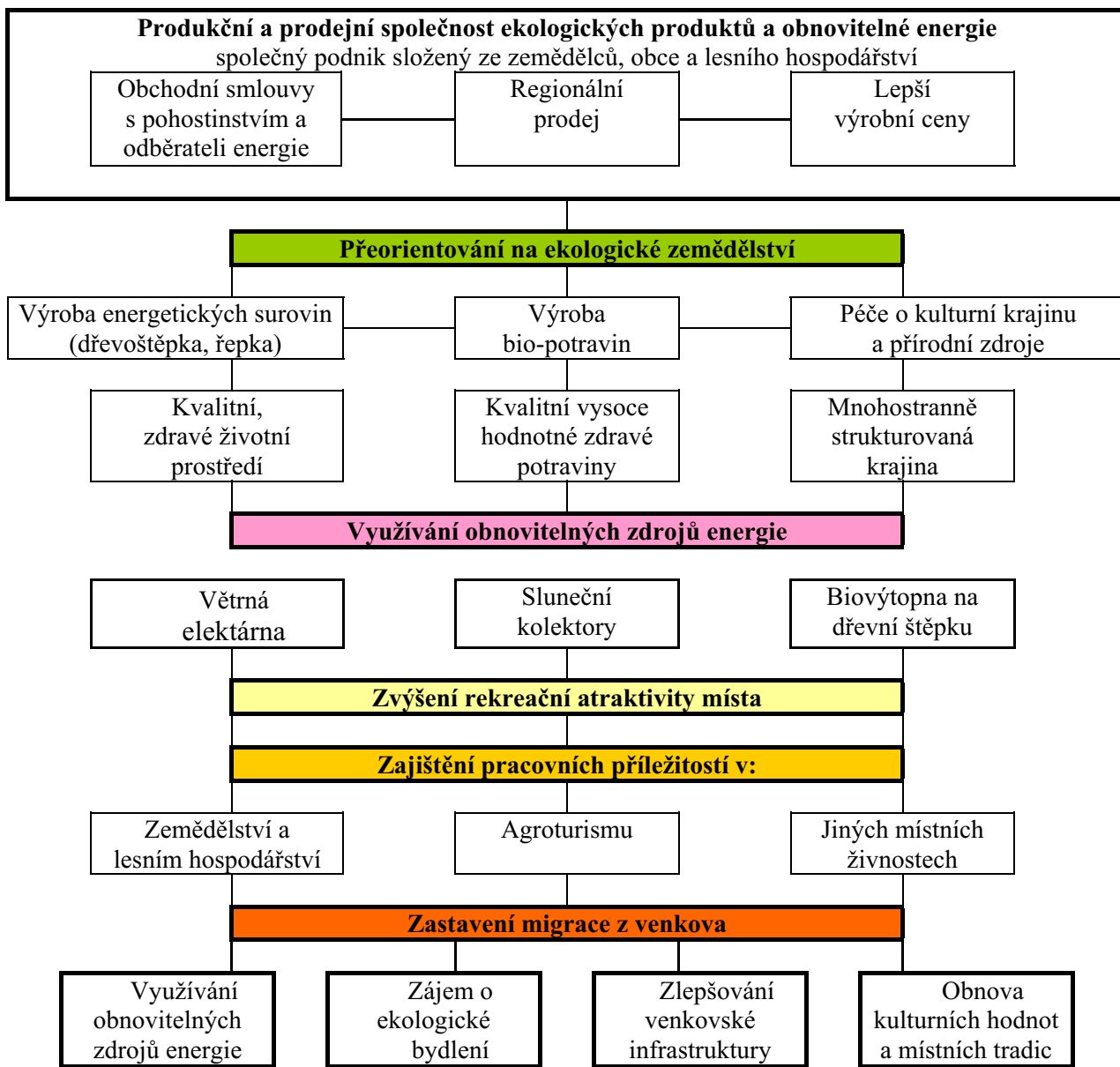
Silné stránky - dobrá poloha ve vztahu k přirozeným městským centřům, možnost využití železniční dopravy, tradice zemědělství a navazujících zpracovatelských odvětví, dobrá odborná

úroveň obyvatelstva a vhodná struktura těchto odborností, zajímavé přírodní prostředí, zájem obyvatel o věci veřejné apod.

Stanovení cílů, vize, šance - přeorientování na ekologické zemědělství s výrobou bio-potravin a energetických surovin, obnova kulturní krajiny, možnost rozvoje turistiky a s ní souvisejících služeb, obnovení tradičních venkovských řemesel a tradic.

Rizika - nedostatek finančních prostředků pro rozvojové účely

Příklad Ekologického plánu rozvoje vesnice slabého venkovského regionu

Přestože metodika plánování ekologické vesnice nebyla doposud publikována a neexistuje projekt „Ekologické vesnice“, realizovaly některé obce řadu dílčích opatření, která vedou k naplňování ideje ekologické vesnice. Jako příklad uvádíme *Koncepci trvale udržitelného rozvoje* obce Jindřichovice pod Smrkem, „*Centrum modelových ekologických projektů pro venkov*“ v obci Hostětín a „*Ekologizaci*“ obce Boží Dar. Uvedené obce leží v regionech, které jsou dlouhodobě postižené chudobou, nezaměstnaností a odchodem mladých lidí do měst. Obce se snaží tyto problémy řešit a každá z nich vypracovala svůj program Obnovy vesnice a program úspory energie včetně výroby energie z obnovitelných zdrojů.

EKOLOGICKÉ ASPEKTY V URBANISMU A ARCHITEKTUŘE

Ekologický rozvoj vesnice můžeme ovlivnit již urbanistickým a architektonickým konceptem, který bude eliminovat využití území s negativními účinky pro krajinu a bude přihlížet k úspornému využívání zdrojů. Urbanistická struktura, která zohlední povětrnostní, klimatické a topografické podmínky dané lokality, ovlivní energetický režim budoucích staveb. Tyto relevantní faktory se projeví i v typu zástavby, v orientaci a tvaru jednotlivých budov.

Obecně lze říci, že je mnohem jednodušší a levnější šetřit energií správnou orientací budov v územním plánu, než získávat následně pro nevhodně orientované budovy s velkými tepelnými ztrátami energii slunečními kolektory. To znamená, že návrh cílů a opatření vyplývajících z „Ekologického plánu obce“, jako je šetření přírodních zdrojů, opatření pro minimalizaci škod přírodních katastrof, efektivita energetické spotřeby, využívání obnovitelných zdrojů, ochrana před přehříváním, ochrana před hlukem, řešení odpadu a řešení dopravy musí být zváženy již v samotném počátku urbanistického plánování.

Hospodárné využívání přírodních zdrojů jako je ovzduší, voda a půda je jeden z nejnaléhavějších úkolů současného urbanismu, a to nejen z pohledu ekologického, ale i ekonomického.

Ekologické i ekonomické aspekty osídlení vyžadují nové přístupy urbanistického řešení výstavby a přestavby jednotlivých obcí a měst včetně budování dopravní a technické infrastruktury. Rozvoj sídel je nutno přehodnotit ve smyslu přechodu z extenzivních forem na volných plochách s rozsáhlou potřebou materiálních, lidských i přírodních zdrojů, na intenzivní využívání ploch uvnitř sídel při zachování unikátních historických hodnot a volných ploch a zeleně.

ZÁSADY URBANISTICKÉHO ŘEŠENÍ

V urbanistické koncepci zohlednit přírodní podmínky, historický vývoj a regionální spolupráci, zachovat urbanistické a architektonické dědictví

- Prověřit a navrhnout možnosti trvale udržitelného rozvoje obce a možnosti zvýšení její atraktivity z hlediska její polohy v osídlení.
- Urbanistické dědictví integrovat do současného života jako zásadní prvek při urbanistickém plánování, protože často může stimulovat ekonomický rozvoj.
- Při návrhu funkčního využití území vzít v úvahu vzájemné souvislosti mezi jednotlivými funkcemi, s přihlédnutím k ekologickému významu střídání zastavěných ploch s plochami volnými, k celkové struktuře vesnice (jak prostorové tak sociální) a k propojení území s volnou krajinou.
- Novou výstavbu ohleduplně začlenit do stávající stavební struktury, uchovat tradiční prostorové vazby a charakteristický vzhled obce.
- Zlepšit dopravu a dopravní napojení, zlepšit technickou infrastrukturu.
- Urbanistickým řešením integrovat handicapované občany do fyzického prostředí.

Zlepšovat místní klima a zabránit negativním účinkům sídel na klima a ŽP

- Ovlivňovat mikroklima sídel urbanistickými prostředky, rozvíjením stavební struktury vesnice s ohledem na topografickou polohu, směr převládajících větrů, uspořádáním zeleně, návrhem volných a zastavěných ploch.
- Řešit ochranu před hlukem, zápachem, imisemi a zdroji škodlivých vlivů.
- Zohledňovat působení elektromagnetických polí prostředí.

Úsporně zacházet s přírodními zdroji

- Šetřit energii urbanistickými prostředky (rozvíjením stavební struktury vesnice s ohledem na topografickou polohu, směr převládajících větrů, orientací vůči světovým stranám,

tvarem, objemem a povrchem budov, vnitřním a vnějším zónováním, uspořádáním zeleně, návrhem volných a zastavěných ploch).

- Šetřit energetickými zdroji a využívat obnovitelné zdroje energie (vodní síla, sluneční a větrná energie, bioplyn, biomasa).
- Minimalizovat spotřebu rozvojových ploch mimo zastavěné území obce, minimalizovat zábor půdy a pokud možno drahocenné půdy chránit.
- Šetřit pitnou vodou a využívat dešťovou vodu.
- Upřednostňovat přírodní principy uzavřeného oběhu látek.
- Používat nezávadné odpadové hospodářství a bezodpadové hospodářství kompostováním organických zbytků ze zahrady a domácnosti
- Provádět eliminaci vzniku odpadů a jejich recyklace.

Vytvářet harmonické, estetické a kulturní prostředí obce a zajistit její prostupnost s krajinou

- Citlivě zacházet s přírodním prostorem a začlenit jej do řešeného území. Zdůraznit krajinná těžiště, topografické zvláštnosti, příkopy, potoky. Vodní plochy a vodní toky ve vsi ponechat co nejvíce v přirozeném stavu.
- Určit ochranu a vývoj ploch zeleně, především v závislosti na jejich krajinné a sídelně estetické funkci (propojení sídla s krajinou, vytváření možnosti prožitku přírody přímo v sídelním prostoru, tvorba a úprava veřejného prostoru ulice a náměstí).
- Používat druhy stromů a keřů typické pro daný region. Založit znovu aleje a stromořadí do vesnických ulic a zamezit poškození stromů při stavební činnosti.
- Věnovat pozornost povrchům zpevněných ploch a parkování vozidel.
- Určit veřejné i soukromé volné prostory, které budou zastávat ekologické funkce v obci (biotopová spojení, výměna mikroklimat, ochrana půdy).
- Zachovat průhledy na přírodní dominanty a dálkové pohledy a vytvářet lokální orientační body, sledovatelné z pěších a cyklistických tras.
- Minimalizovat zásahy do krajiny.
- Provádět preventivní opatření pro minimalizaci rozsahu škod přírodních katastrof.

Urbanistické řešení a hospodaření s dešťovou vodou

Jedním z nejdůležitějších úkolů urbanistického plánování je způsob nakládání s dešťovou vodou.

Hlavním problémem sídel je velký počet ploch s pevným povrchem, ze kterých je potřeba odvádět ohromné množství dešťových vod. Převážná část venkovských sídel odvádí dešťové vody do vodních toků. Tím se zvyšuje nebezpečí záplav a stoupá i míra znečištění vodotečí, zejména toxickými látkami z dopravních ploch. Odvádění srážek do kanalizačních soustav a čistíren odpadních vod je neúnosné, protože ty jsou již dnes vytíženy na samou hranici své kapacity. Rozšíření jejich kapacity v souvislosti s dalším rozvojem sídelních útvarů by vyvolalo nadměrně vysoké náklady.

Nejvýznamnějším problémem stoupající rozlohy ploch s pevným povrchem je, že se do půdy dostává stále méně dešťové vody a tím klesá její schopnost vytvářet novou podzemní vodu. Navíc v důsledku přehřívání ploch s pevným povrchem a úbytku množství povrchových vodních ploch (zatrubňování potoků, rušení návesních rybníků) dochází k menšímu odpařování, které ochlazuje vzduch, a ke zvyšování průměrných teplot, což vede k narušení zdravého sídelního mikroklimatu.

Snížit rozlohu ploch se zpevněným povrchem lze v podstatě již v územním plánu tím, že se odpovídajícím způsobem stanoví způsob a míra využití ploch pro výstavbu. Také hospodaření s dešťovou vodou, které je v souladu s ochranou přírody, lze ovlivňovat urbanistickým řešením

tak, aby se dešťová voda nechala v co největší míře prosakovat do půdy, pokud to místní poměry dovolí.

Aby se zabránilo pronikání škodlivých látek do podzemních vod, měla by se všude tam, kde je to možné, nechat voda vsakovat do jednotlivých vrstev půdy přes zeleň. Dešťová voda se přitom totiž rozmanitým způsobem čistí. Čím propustnější je půda, tím silnější musí být vrstva půdy, aby se zajistilo dostatečné čištění. Půda ovšem nesmí být znečištěna nějakými předchozími škodlivými látkami.

Koncepce hospodaření s vodou navazuje na způsob zastavění. Voda je odváděna kamennými strouhami přes štěrkový příkop do přepadu. [6]

Trvale udržitelné hospodaření s dešťovou vodou mohou obce cíleně podporovat především odpovídajícími technicko-organizačními úpravami odvádění vod. Tím se zajistí takové hospodaření s dešťovou vodou, které nejlépe odpovídá místním poměrům. Přitom odpovědnost za hospodaření s dešťovou vodou by měla být delegována ve značné míře na stavebníky, kteří mají realizovat novou výstavbu, již s ohledem na šetrné zacházení s vodou a hospodaření s dešťovou vodou. Jako model ekologického využívání dešťové vody se nabízí její přirozená cirkulace v nějakém ekosystému. To znamená, že ve smyslu přiblížení se přirozené cirkulaci vody není prvořadým cílem ekologicky orientovaného odvodňování sídelních útvarů co nejvyšší míra vsakování, nýbrž zadržování srážkové vody s co největší mírou odpařování.

Mnohé realizované příklady dokládají, že na základě ekologicky orientovaného plánování se lze do značné míry přiblížit rovnováze přirozené cirkulace vody a zároveň udržet náklady na výstavbu a údržbu zařízení na odvodňování sídelních útvarů na velmi nízké úrovni. Platí to především tehdy, jestliže se kromě pořizovacích nákladů příslušného zařízení vezmou v úvahu i následné náklady, které tímto obec i jednotliví uživatelé ušetří. Ekologicky orientované koncepce využití dešťové vody se proto mohou směle srovnávat s jakýmikoli konvenčními zařízeními [6].

Integrace zařízení na likvidaci dešťové vody do urbanistického řešení sídel a architektonického řešení krajiny nabízí i velmi dobré možnosti pro zvýšení kvality našeho obytného a pracovního prostředí. Fungující povrchové vodní plochy mají pro ekosystémy obrovský význam. Kromě přírodních řek a potoků tvoří i uměle založené vodoteče, příkopy a rybníky důležité biotopové struktury. Hospodaření s dešťovou vodou proto přispívá k zachování ekologické rovnováhy a ke zlepšení vodního režimu.

Soubor rodinných domů ve Zwieselu, projekt: H. Ammer, realizace 1998 [6]

Koncepce odvádění dešťových vod z území tvoří páteř řešení volných ploch. „Vodní stezka“ určená ke sbírání a jímání dešťové vody představuje nový způsob hospodaření s vodou s možností jeho všeobecné použitelnosti i v jiných lokalitách.

Odtokový kanál a velká mulda pro zachycování silných přívalových dešťů.

Obytný soubor Rotsteiger Weg, Bad Dürkheim-Leitstadt, Projekt: WSW + Partner s.r.o., realizace 1995 [7] Srážková voda, která spadne na plochy střech a komunikací, je jímána v otevřených vydlážděných žlabech a zachycována v retenčním zařízení.

Trvale udržitelné hospodaření s přírodními zdroji je potřebné nejen ve veřejném, ale i soukromém sektoru, a to nejen u nové výstavby, nýbrž i u zástavby staré, při jejíž ekologické a etické úpravě je třeba postupovat tak, aby i stávající sídelní území zahrnovalo sociální aspekty a umožňovalo plnohodnotný způsob života.

V této souvislosti se hovoří o permakultuře, kterou lze definovat jako „propagování a využívání permanentního ekosystému Země“ [11]. Skutečným základem permakultury je etika k životu ve všech jeho formách. Základní využití permakulturních principů v praxi obsahuje kniha Billa Mollisona „Úvod do permakultury“, kde jsou návody jak aplikovat permakulturní principy v každodenním životě obcí a měst, ale i v domě, selské usedlosti, zahradě či bytě.

CHARAKTERISTIKA EKOLOGICKÉ VÝSTAVBY

Trend hospodárného využívání energií a přírodními zdroji klade na stavebnictví a architekturu nové požadavky. Dnešní stavebník má zájem o stavbu s dokonalým provozem, z ekologicky nezávadných materiálů, s nízkými pořizovacími a provozními náklady, s flexibilní dispozicí, krátkou dobou výstavby a s nízkou energetickou náročností. Novým trendem se stávají „ekologické domy“ tj. domy zdravé, s nízkou spotřebou energie, šetřící životní prostředí.

Struktura spotřeby energie budovy

ENERGETICKÁ BILANCE	Spotřeba	Zdroj energie	Podíl na spotřebě budovy										
	vytápění	<table border="1" style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr> <th colspan="2">Výroba tepla</th> </tr> <tr> <td rowspan="2">Tepelné zisky</td> <td>Vnější</td> </tr> <tr> <td>Vnitřní</td> </tr> <tr> <td rowspan="2">Odpadové teplo</td> <td>Ze vzduchu</td> </tr> <tr> <td>Z technologie</td> </tr> <tr> <td></td> <td>Jiné</td> </tr> </table>	Výroba tepla		Tepelné zisky	Vnější	Vnitřní	Odpadové teplo	Ze vzduchu	Z technologie		Jiné	40 až 80 %
	Výroba tepla												
	Tepelné zisky	Vnější											
		Vnitřní											
	Odpadové teplo	Ze vzduchu											
Z technologie													
	Jiné												
TUV		10 až 30 %											
osvětlení	elektrina	3 až 8 %											
technologie	elektrina / plyn / teplo	4 až 20 %											

(Zdroj: [9] Treberspurg, M.: *Neues Bauen mit der Sonne. Ansätze zu einer klimagerichten Architektur.* Wien-New York: Springer Verlag, 1999)

Je potvrzeno, že pasivním využíváním sluneční energie, orientací objektu na využití slunečního záření, novými fasádními a stavebními izolačními materiály, tepelnými výměníky, používáním skleněných ploch k získávání energie a solárními kolektory se můžeme dostat k domům, u nichž lze dosáhnout úspor mezi 9% až 100% nákladů na topení.[10]

Spotřeba energie na vytápění se stává kvalitativním indikátorem energeticky úsporného stavění. Nízkoenergetický dům má průměrnou spotřebu energie na 1 m² užitkové plochy 15 – 50 kWh/(m².a) což představuje výrazné zlepšení energetické bilance s porovnáním potřeby energie 100 kWh/(m².a) v novostavbách, které zohledňují tepelnou normu. U starší zástavby je potřeby energie v našich klimatických podmínkách až dvojnásobně vyšší 165 - 195 kWh/(m².a). Současnými technickými možnostmi lze dosáhnout u tepelně kvalitních budov (tzv. pasivní dům) minimální energetickou potřebu 5 – 15 kWh/(m².a). Pasivní dům díky dokonalému tepelněizolačnímu obalu (tl. 30 až 35 cm) je schopen pomocí pasivního solárního získávání tepla a pomocí rekuperace tepla pokrýt až 60% zbytkové spotřeby tepla.[9]

Nejnovější vývoj v oboru staveb s využitím slunečního záření představuje další kvalitativní krok k tzv. nulovým domům s nulovou bilanční spotřebou “placené energie“ 0 - 15 kWh/(m².a), které využívají pouze místní obnovitelné zdroje energie. Nejedná se přitom pouze o výhodnou energetickou koncepci, nýbrž o zvýšenou kvalitu vnitřního prostředí s ohledem na oslunění a stavební biologii. [9]

Snížení energetické náročnosti budov lze docílit již urbanistickým a architektonickým řešením. Nejdůležitější roli při navrhování ekologických staveb hrají klimatické podmínky staveniště, osazení objektu do terénu, tvar budovy z hlediska tepelných ztrát, orientace vůči světovým stranám, volba optimálního systému vytápění a kontrolovaného větrání, energeticky úsporná výroba teplé vody, snížení spotřeby vody a využívání dešťové vody, volba stavebních materiálů, řešení stavebních konstrukcí a detailů, kvalita vnitřního prostředí.

Aby mohla fungovat základní myšlenka ekologického domu je nutné, aby nejen návrh včetně realizace domu byl komplexní a odborně zpracovaný, nýbrž aby **uživatel ekologickou stavbu ekologicky využíval, tudíž ekologicky žil.**

ARCHITEKTURA EKOLOGICKÝCH STAVEB NA VENKOVĚ

Navrhnout novou výstavbu pro vesnici není úkol jednoduchý. Oproti městu, které prošlo mnohými architektonickými vývojovými etapami, se výstavba na vesnici po mnoho staletí neměnila, stejně jako se neměnil i způsob života. Vnější vzhled objektů, jejich objem a proporce, stavební materiál, sklon střechy a členění fasády byl ovlivňován rozdílnými topografickými, klimatickými, hospodářskými, historickými a materiálovými podmínkami v jednotlivých regionech a rozdílným charakterem místa stavenišť.

Dnes se bohužel v zájmu regionální architektury, jakožto protipólu k předchozímu období „katalogového stylu“ často užívá nesprávně chápaných tradic a falešných dekorací. Nová výstavba podléhá nejrůznější módám, je často dosti nákladná a honosná, a přitom znehodnocuje uliční nebo návesní prostor obce. Nabídka staveb současných architektů určených pro zástavbu ve vesnickém prostředí je mírně řečeno neuspokojivá. Zjevná je absence erudice a hlubšího chápání závažnosti měřítka v daném prostředí, absence formy a dobrého architektonického detailu.

Zastánci uchování tradičních hodnot venkova jako kulturního dědictví evropských národů se brání vzniku nových moderních staveb na vesnici. Zapomínají však, že v průběhu posledních 50 let prošel český venkov dramatickými změnami, které změnil v základech jeho životní podmínky. Mobilita moderní společnosti a neomezený přístup k informacím přispěly k atraktivitě venkovského prostoru nejen po stránce hospodářské, ale i duchovní a kulturní.

Vývoj změny způsobu života i myšlení vyžaduje nové formy výstavby na vesnici, které budou splňovat nároky uživatelů na komfort a přitom odpovídat dnešním ekologickým požadavkům. Novým trendem se stává „ekologické“ stavebnictví s výstavbou tzv. ekodomů.

Architektonický výraz ekologických staveb je velmi různorodý a rozmanitý, úměrný převaze použitého systému. Jižní fasády jsou prosklenou částí otevřeny do exteriéru a využívají pasivně sluneční energii. Mezi exteriérem a interiérem vznikají zelené meziprostory (arkády, krytá atria, zimní zahrady, skleníky), které zprostředkují citlivý kontakt mezi venkovním a vnitřním prostorem. Na vhodné mikroklima a fyziologickou pohodu interiéru je kladen velký důraz.

obr.1- Budova Data-Firmengruppe v obci Gniebel, arch. Kauffmann Theilig, obr.2- Rodinný dům v Therwil, arch.Herzog, obr.3- Sportovní hala v Oberhambachu, arch. Peter Hübner,

Závěrem lze konstatovat, že navrhnout nové typy hmotné kultury s využitím nových technologií a netradičních zdrojů energie pro vesnici není snadné. Na otázku jak popsat, definovat nebo navrhovat objekty pro venkov není pro různorodost právě vesnického prostředí jednoznačná či jediná nebo jen několikrát odpověď. Proto je třeba hledat takové nové formy ekologické výstavby na vesnici, které budou chápány jako integrace starého a nového vytvářející harmonický celek. Přitom je nutné oprostít se od omylu, že existují univerzální recepty na tvorbu architektury venkova. Každý případ je jiný a vyžaduje individuální přístup, rozum a fantazii, protože i každá obec je jiná, má svoji historii, svůj obraz a jazyk forem, na které může budoucí vývoj navázat při hledání nových forem výstavby tak, aby dosahovaly estetické úrovně dřívějších staveb a nesly znaky neopakovatelného specifického venkovského prostředí.

ZÁVĚR

Habilitační práce "Ekologická vesnice" vychází z teze, že požadavky na venkovský prostor a jeho význam v soudobé civilizaci se na prahu třetího tisíciletí pronikavě mění. Ve srovnání s předcházejícím obdobím lze současné období charakterizovat jako období přesunu preferencí od center směrem k necentrálním lokalitám s mírným posilováním místních lokalit [30].

Venkovský prostor, který byl ještě nedávno chápán především jako prostor zemědělské výroby, která měla všeobecně pověst znečišťovatele životního prostředí, se stává nadějným prostorem pro zdravý život.

V těchto složitých a měnících se podmínkách nelze venkov ponechat živelnému vývoji. Naopak, bude třeba, aby se vypracovala účinná územní politika, kterou bude nutno sladit se sídelními koncepcemi sousedících zemí.

Územní plánování je v tomto procesu aktivním nástrojem koordinace všech činností v území a je pojímán v širších vazbách a souvislostech sociálních, ekologických a ekonomických. Takto pojímané územní plánování může zajistit optimální uspokojování potřeb venkovských obyvatel na základě úsporného využívání všech k tomuto účelu potřebných zdrojů.

V této souvislosti vytváří habilitační práce nové filozofické přístupy k plánování rozvoje venkovského prostoru, které prosazuje poznání, že přiznání si odpovědnosti za stav životního prostředí patří k široce chápané environmentální etice, stejně jako znovuoživení citové a estetické stránky lidského života, ke kterému neodmyslitelně patří regionální a lokální specifika českého venkova.

Ekologické plánování je chápáno jako veřejnoprávní aktivita, na jejímž úspěšném zpracování se velkou měrou podílí „lidský kapitál“. Každý místní obyvatel svým vzděláním, zkušenostmi a dovednostmi pracovat ovlivňuje předpoklady rozvoje obce, zvyšuje její atraktivnost v regionu pro vznik místních firem malého a středního podnikání a tím se podílí i na stabilitě a trvale udržitelném rozvoji celého regionu.

Ekologické plánování založené na demokraticky vedeném dialogu, který představuje konsensus přijatelný pro většinu obyvatel se stane nejúčinnějším prostředkem postupného naplňování strategie environmentálního rozvoje venkovského prostoru.

Pojem „Ekologická vesnice“ není návratem do „starých dobrých časů“ a nemá nic společného s futuristickými vizemi sídel z počátku minulého století, či „ekologickými koncepcemi sídel v krajině“ ze 70. a 80. let s vizí „venkovského městského života“, které by ve svém důsledku vedly k likvidaci přirozené krajiny. Environmentální vývoj sídel by neměl směřovat k desurbanizaci, nýbrž k jejich proměně na útvary se stabilním sociálním a ekologickým systémem a s ekologickým životním stylem, které se stanou součástí globálního ekosystému.

Tento vývoj vyžaduje propojení a provázání zájmů měst s venkovským prostředím. Integrované strategie hospodaření s přírodními zdroji, integrované strategie energetické koncepce využívající alternativní zdroje energie a realizace preventivních opatření na dopady přírodních katastrof vyžadují partnerství města a venkova nejen uvnitř jednotlivých států, nýbrž i mezinárodní spolupráci.

Integrované ekologické plánování, které vyplývá ze soudobého integračního procesu v Evropě, bude charakterizováno překročením hranic jednotlivých států a vytvářením Euroregionů se srovnatelnými podmínkami ve všech oblastech sociálních, ekonomických i ekologických.

ABSTRACT

The dissertation „Environment-Friendly Village“ is based on the thesis that the requirements placed on rural areas and the importance of these areas for current civilisation are undergoing dramatic changes at the beginning of the third millenium. As compared with previous periods, the present one may be characterized as a period in which preferences are shifting from central municipalities toward non-central locations. During this process, central municipalities are expected to become weaker while local areas are expected to become stronger.

Rural areas, until recently perceived primarily as a space exploited to produce foodstuffs and having a reputation of polluting environment, are becoming a promising space:

- for environment-friendly agriculture,
- for the generation of renewable energies,
- for life as a reasonable alternative to city life,
- for pastime activities and recreation and
- for the preservation of natural foundations of life.

In this process, planning serves as a tool used to coordinate all activities performed in the given area, these activities being seen in all their social, ecological and economic relations and linkages.

In view of this, the dissertation creates new philosophical approaches to planning the development of rural municipalities. These new approaches are based on the awareness that it is necessary to take responsibility for the state of the environment, and that this responsibility is part of a broadly conceived "ecological" ethics, as well as on the re-discovery of emotional and aesthetical aspects of human life, with regional and local specificities typical of Czech rural areas being an inseparable part of these emotional and aesthetical aspects.

The dissertation „Environment-Friendly Village“ formulates principles of a rational environment-friendly development of rural areas, the problem fields of environment-friendly planning, a general methodical procedure in planning and implementing environment-friendly plans as well as the principles of designing new types of material culture based on using new technologies and non-traditional sources of energy for rural settlements in consideration of the historical heritage of folk culture.

Planning the "ecological village" development, the aim is not only to stop the process of devastating rural areas and settlements and to preserve the traditional values of rural areas as the cultural heritage of European nations but also to create a new image of the village at the end of the 21th century, this village meeting all requirements and needs expected to appear in the next millenium.

POUŽITÁ LITERATURA

- [1] European Charter for Solar Energy in Architecture and Urban Planning. Berlín 1996
- [2] Scheer,H.: Sluneční strategie politika bez alternativy,München1998
- [3] Beneš,I.: Obnova venkova a územní energetické koncepce. In:Veřejná správa roč.XIV,č.25/2003, ISSN 12136681
- [4] Horký,I.: Strategie rozvoje obcí a regionů, Urbanismus a územní rozvoj,roč.III,č.6/2000
- [5] Pallagst,K.:Politika a koncepce územního plánování na evropské úrovni. In:Urbanismus a územní rozvoj, roč.IV, č.1/2001
- [6] Kallmayer,H.: Naturnaher Umgang mit Regenwasser. In: Arbetsblätter für die Bauleitplanung Nr.15
- [7] Beste,R.: Staatspreis Architektur und Städtebau. In:Bauen und Wohnen. Ministerium der Finanzen 1995
- [8] Glück, A., Magel, H.: Das Land hat Zukunft, München 1990
- [9] Treberspurg, M.: Neues Bauen mit der Sonne. Ansätze zu einer klimagerichten Architektur. Wien-New York: Springer Verlag, 1999
- [10] Gruber,E.a kol.: Solarhäuser Landstuhl, Köln 1989
- [11] Mollison,B.: Úvod do permakultury, 1999
- [12] Richard Williams,: Úloha prostorového plánování ve smíšené ekonomice. In:Výstavba a architektura, č.2/1994,
- [13] Dokument Rady Evropy. Usnesení o regionálním plánování a o koncepci evropského územního rozvoje 1998.
- [14] Schwarz,Th. a kol.: Aufstand oder aufbruch, Graz 1996
- [15] Raumforschung und Raumordnung, Heft 3-4, 1992